

Prosjekt:

Nytt sykehus i Drammen

Tittel:

Del III

Kontraktbestemmelser

NS 8401

01	For implementering	28.06.17	ERN	ØYL	DAB	
Rev.	Beskrivelse	Rev. Dato	Utarbeidet	Kontroll	Godkjent	
Kontraktor/leverandørs logo:		Bygg nr:	Etasje nr.:	Systemgr.:	Antall sider:	
					Side 1 av 32	
Prosjekt:	Kontrakt nr:	Fag:	Dok.type:	Løpenr:	Rev.nr.:	Status:
NSD	0000	Z	SP	0019	01	G

Alle Oppdragstakers kostnader forbundet med kravene i dette dokument, og kontrakten for øvrig skal inkluderes i kontraktens priser.

Orientering til alminnelige kontraktsbestemmelser

Som kontraktsbestemmelser gjelder "Alminnelige kontraktsbestemmelser for prosjekteringsoppdrag" med Oppdragsgivers endringer. Disse bestemmelsene er utarbeidet med basis i NS 8401 (2. utgave 2010) fastsatt av Norges standardiseringsforbund.

For å lette bruken av standarden er Oppdragsgivers tilføyelser til NS 8401 markert med **uthevet kursiv** skrift. Tekst som utgår og ikke gjelder er ~~overstrøket~~. I kontraktsbestemmelsene som er det beholdt benevnelsen «prosjekterende» for Oppdragstaker.

Innholdsfortegnelse

1	Formål og anvendelse	6
2	Termer og definisjoner	6
2.1	Prosjekterende.....	6
2.2	Oppdragsgiver	6
2.3	Oppdrag	6
2.4	Kontraktssum / antatt totalt honorar:.....	6
3	Partenes samarbeid og gjensidige plikter	6
3.1	Samarbeidsplikt.....	6
3.2	Taushetsplikt	6
4	Kontrakten	7
4.1	Kontraktsdokumenter.....	7
4.2	Hva oppdraget omfatter	7
4.2.1	Generelt.....	7
4.2.2	Kontrakter som er inngått etter forhandling.....	7
4.2.3	Kontrakter som er inngått etter anbudskonkurransen	7
5	Organisatoriske bestemmelser	8
5.1	Partene og deres representanter	8
5.2	Fullmakter.....	8
5.3	Underrådgivere, siderådgivere og andre medhjelpere	8
5.3.1	Den prosjekterendes rett til å bruke underrådgiver	8
5.3.2	Engasjement av siderådgivere	8

5.3.3	Identifikasjon.....	8
5.4	Overdragelse og tiltransport.....	9
5.4.1	Partenes rett til overdragelse	9
5.4.2	Tiltransport.....	9
5.5	Gruppekontrakter	9
5.6	Pålagte gruppekontrakt	10
5.7	Møter og befaringer	10
5.8	Varsling.....	10
6	Prosjektmateriale.....	11
6.1	Rettigheter til prosjektmateriale.....	11
6.2	Oppbevaringsplikt.....	12
7	Den prosjekterendes plikter	12
7.1	Den prosjekterendes uavhengighet	12
7.2	Forsikring	12
7.3	Oppdragets organisering.....	13
7.4	Oppdragets utførelse.....	13
7.5	Samarbeid med oppdragsgiveren	13
7.6	Samarbeid med andre.....	13
7.7	Tilbudt personell og skifte av personell	13
8	Offentligrettslige krav	14
8.1	Lover, forskrifter og andre offentlige vedtak	14
8.2	Nye regler m.v.....	14
9	Oppdragets fremdrift	14
9.1	Fremdriftsplaner	14
9.2	Frister – leveranseplaner	15
10	Endringer	15
10.1	Oppdragsgivers rett til å kreve endring.....	15
10.2	Varsling.....	16
10.3	Rett til å utføre endring.....	16
10.4	Justering av honorar for endring.....	17
11	Fristforlengelse og forsering.....	17
11.1	Fristforlengelse	17
11.1.1	Oppdragsgiverens forhold	17
11.1.2	Forhold utenfor den prosjekterendes kontroll	18
11.1.3	Fristforlengelsens omfang.....	18
11.1.4	Justering av honorar m.v.....	18
11.1.5	Varsling.....	18

11.2	Forsering	18
11.3	Den prosjekterendes rett til å forsere	19
11.4	Oppdragsgiverens rett til fristforlengelse	19
12	Forsinkelse, erstatning og dagmulkt	19
12.1	Forsinkelse	19
12.2	Reaksjon ved forsinkelse.....	19
12.3	Varsling.....	20
13	Prosjekteringsfeil	20
13.1	Når det foreligger prosjekteringsfeil	20
13.2	Retting av prosjekteringsfeil	20
13.3	Erstatningsansvar	21
13.4	Reklamasjon.....	21
13.5	Prisavslag	22
13.6	Direktekrav mot underrådgivere.....	22
14	Oppdragsgiverens medvirkning	22
14.1	Alminnelige krav til medvirkningen	22
14.2	Opplysningsplikt	23
14.3	Grunnlagsmateriale og beslutninger	23
14.4	Samordningsplikt m.v.	23
15	Pris. Betaling	23
15.1	Pris for oppdraget.....	23
15.1.1	Generelt.....	23
15.1.2	Regulering av prisen	23
15.1.3	Betaling etter medgått tid (regningsarbeid).....	23
15.1.4	Utgifter.....	24
15.2	Betaling	25
15.2.1	Generelt.....	25
15.2.2	Faktureringsplan	25
15.2.3	Betalingsfrist.....	25
15.2.4	Oppdragsgiverens tilbakeholdsrett.....	25
15.2.5	Slutfaktura og sluttoppgjør	25
15.3	Betalingsmislighold	26
15.3.1	Forsinkelsesrente.....	26
15.3.2	Tilbakeholdelse og stansing	26
16	Avbestilling.....	26
17	Heving.....	27
18	Tvister.....	27

19	Språk- og minstelønnskrav.....	27
19.1	Språk og krav til formidling.....	27
19.2	Anvendt arbeidskraft m.v.....	28
19.3	Lønns- og arbeidsvilkår	28
19.4	Innhenting av skatteattester	30
20	Rapportering til sentralskattekontoret for utenlandssaker.....	30
21	Etiske krav	30

1 Formål og anvendelse

Standarden har til formål å regulere kontraktsforhold mellom en oppdragsgiver og arkitekt, rådgivende ingeniør eller annen fagkyndig om prosjekteringsoppdrag innenfor bygg og anlegg, herunder oppfølging av prosjekteringen i bygge- og reklamasjonsfasen.

2 Termer og definisjoner

I denne standarden gjelder følgende definisjoner:

2.1 Prosjekterende

Den som har påtatt seg å utføre oppdraget, som i øvrige dokumenter i kontrakten er omtalt som «Oppdragstaker».

2.2 Oppdragsgiver

Den som skal ha utført oppdraget

2.3 Oppdrag

De ytelser den prosjekterende skal utføre etter kontrakten.

2.4 Kontraktssum / antatt totalt honorar:

Kontraktssummen er det opprinnelig avtalte vederlag for prosjekterendes oppfyllelse av sine kontraktsforpliktelser, ekskludert merverdiavgift. Kontraktssummen er fastsatt i avtaledokumentet. Ved utløsning av eventuelle opsjoner utvides kontraktssummen med verdien av opsjonene.

3 Partenes samarbeid og gjensidige plikter

3.1 Samarbeidsplikt

Partene skal samarbeide lojalt under gjennomføringen av oppdraget.

De skal i tide underrette hverandre om forhold som de bør forstå vil få betydning for oppdraget, og i nødvendig utstrekning sende hverandre kopier av referater, korrespondanse og annet materiale av betydning for den andre parts ytelser etter kontrakten.

3.2 Taushetsplikt

Partene har taushetsplikt om opplysninger som fremkommer om den andre parts forretningsmessige eller personlige forhold når det foreligger en berettiget interesse i at opplysningene ikke blir spredt.

Bestemmelsen i 1. ledd skal ikke være til hinder for at slike opplysninger gis til andre når dette er nødvendig for gjennomføringen av prosjektet. Det samme gjelder opplysninger som er nødvendige for senere drift, vedlikehold og ombygging.

4 Kontrakten

4.1 Kontraktdokumenter

~~Med mindre annet er avtalt, er følgende dokumenter kontraktdokumenter:~~

- ~~a) avtaledokumentet, dersom et slikt dokument er opprettet;~~
- ~~b) referater og annet skriftlig materiale fra forhandlinger eller oppklarende drøftelser, som er godkjent av begge parter;~~
- ~~c) den prosjekterendes anbud eller tilbud;~~
- ~~d) oppdragsgiverens anbuds- eller tilbudsgrunnlag;~~
- ~~e) denne standarden.~~

~~Ved motstrid gjelder dokumentene i ovennevnte rekkefølge.~~

Kontraktdokumentene fremgår av avtaledokumentet.

4.2 Hva oppdraget omfatter

4.2.1 Generelt

Oppdraget omfatter det som er angitt i kontraktdokumentene. Ytelser som knytter seg til oppdragsgiverens spesielle formål med prosjektet eller andre spesielle forhold av betydning for oppdraget, omfattes bare i den utstrekning den prosjekterende var eller burde ha vært klar over forholdene ved kontraktsinngåelsen.

Skal prosjekteringsoppdraget ikke omfatte ytelser som i bransjen sedvanlig knytter seg til den aktuelle typen oppdrag, skal dette fremgå av kontrakten.

4.2.2 Kontrakter som er inngått etter forhandling

Den prosjekterende har risikoen for at omfanget er avklart med oppdragsgiveren før kontraktsinngåelsen der den prosjekterende ut fra forholdene burde ha forstått at dette var påkrevd.

4.2.3 Kontrakter som er inngått etter anbudskonkurranse

Oppdragsgiveren har risikoen for uklarheter i anbudsgrunnlaget og for upresis angivelse av oppdragets innhold og omfang.

5 Organisatoriske bestemmelser

5.1 Partene og deres representanter

Hver av partene skal utpeke én person (representant) som representerer dem. Utskiftning av representanten skal varsles skriftlig.

5.2 Fullmakter

Representantene har slik fullmakt til å opptre på vedkommende parts vegne i alle spørsmål som angår kontrakten, som er nødvendig for å gjennomføre oppdraget uten unødvendig opphold.

Den prosjekterende kan ikke forplikte oppdragsgiveren overfor en tredjemann ~~uten særskilt fullmakt.~~

Oppstår det uforutsette forhold der det er nødvendig å iverksette tiltak før oppdragsgiveren kan vurdere situasjonen, har den prosjekterende rett og plikt til å handle på oppdragsgiverens vegne. For å hindre eventuelt tap eller skade skal den prosjekterende iverksette de tiltak som fremstår som forsvarlige, for å ivareta oppdragsgiverens interesser. Slike tiltak skal ikke strekke seg lenger enn det som er nødvendig, inntil oppdragsgiveren selv kan fatte beslutning.

5.3 Underrådgivere, siderådgivere og andre medhjelpere

5.3.1 Den prosjekterendes rett til å bruke underrådgiver

Den prosjekterende har rett til å la underrådgivere med nødvendige kvalifikasjoner utføre deler av oppdraget som er av rutinemessig art eller av mindre vesentlig betydning for oppdraget.

Bruk av underrådgivere ut over dette skal ha skriftlig forhåndssamtykke fra oppdragslederen.

5.3.2 Engasjement av siderådgivere

Den prosjekterende skal varsles og har rett til å uttale seg når oppdragsgiveren skal engasjere siderådgivere.

5.3.3 Identifikasjon

Partene svarer for sine ansatte og andre medhjelpere som de benytter, for å gjennomføre sine oppgaver etter kontrakten.

5.4 Overdragelse og tiltransport

5.4.1 Partenes rett til overdragelse

~~Partene~~ **Prosjekterende** kan ikke overdra sine forpliktelser etter kontrakten uten at den andre parten har samtykket skriftlig på forhånd.

Oppdragsgiveren kan ~~likevel~~ overdra sine forpliktelser overfor den prosjekterende, **herunder beslutte å tiltransportere hele eller deler av prosjekterendes kontrakt til en entreprenør.** ~~Dersom den nye oppdragsgiveren stiller rimelig sikkerhet for forpliktelsene og den prosjekterende for øvrig ikke har saklig grunn til å motsette seg overdragelsen.~~ **Dersom forpliktelsene overdras til andre enn statlige organer skal den nye oppdragsgiveren stille rimelig sikkerhet for forpliktelsene.**

5.4.2 Tiltransport

Oppdragsgiveren kan bare pålegge den prosjekterende å overta ansvar for en siderådgiver dersom dette er særskilt avtalt.

5.5 Gruppekontrakter

Når en gruppe av selvstendige prosjekterende påtar seg et oppdrag, menes med prosjekterende i denne standarden den samlede gruppen av prosjekterende. Med mindre annet er avtalt, gjelder følgende presiseringer:

- a) Deltakerne i gruppen er solidarisk ansvarlige for det dagmulks- og erstatningsansvar som følger av punktene 12, 13 og 17. Oppdragsgiveren plikter ikke å påvise hvem av deltakerne som har begått en påvist feil. Solidaransvaret omfatter ikke ansvar ut over ansvarsgrensene i 12.2, 3. ledd og 13.3, 3. ledd, 1. punktum. Dette gjelder også ansvar bygd på punkt 17, 4. ledd
- b) Ansvarsbegrensningene i 13.3 skal gjelde for gruppen som helhet.
- c) Ansvarsbegrensningen for dagmulkt og erstatning for forsinkelse i 12.2, 3. ledd beregnes på grunnlag av gruppens samlede honorar.

Dersom en deltaker i gruppen vesentlig misligholder sine forpliktelser eller det er klart at et slikt mislighold vil inntre, har gruppen rett og plikt til å skifte ham ut med en annen prosjekterende som har de nødvendige kvalifikasjoner og kapasitet til å gjennomføre oppdraget. Valg av et nytt gruppemedlem skal legges frem for oppdragsgiver, som kan nekte å gi samtykke dersom det foreligger saklig grunn.

Gruppen skal opprette en intern avtale som angir organisering og fordeling av arbeidsoppgaver. Oppdragsgiveren har rett til å få kopi av denne avtalen. Det skal utpekes en gruppeleder som skal være gruppens representant.

5.6 Pålagte gruppekontrakt

For gruppekontrakter der oppdragsgiveren har utpekt deltakerne, gjelder reglene i 5.5 med de endringer og tilføyelser som fremgår av dette underpunktet.

Den prosjekterende kan bare bli pålagt å delta i en gruppekontrakt dersom dette er avtalt. Den prosjekterende kan i alle tilfeller nekte å delta dersom dette har saklig grunn i et annet gruppemedlems forhold.

Det solidariske ansvaret etter 5.5 første ledd a), gjelder ikke ved mislighold som i det vesentlige skyldes insolvens eller andre alvorlige økonomiske problemer, eller for forsettlig mislighold av kontrakten. Det solidariske ansvaret gjelder heller ikke for mislighold som skyldes at en deltaker mangler de nødvendige faglige forutsetningene for å kunne gjennomføre oppdraget og dette skulle vært oppdaget av oppdragsgiveren ved den forsvarlige undersøkelsen han skal foreta før kontraktsinngåelsen.

5.7 Møter og befaringer

Hvis ikke annet er avtalt, omfatter oppdraget deltakelse på møter og befaringer som er nødvendige for å gjennomføre oppdraget.

Hver av partene kan kreve at det settes opp møte- og befaringsplan.

Partene har rett til å delta i møter som er av betydning for gjennomføringen av oppdraget, og plikt til å delta når de med rimelig varsel blir innkalt til slike møter.

5.8 Varsling

Varsel, krav og andre meldinger som skal gis etter kontrakten, skal sendes til partenes representanter etter 5.1 eller til avtalte adresser for varsling. Varsel skal gis skriftlig. ~~med mindre det kan godtgjøres å være gitt på en annen måte. Varsel som er innført i referat eller protokoll fra møter mellom partene, regnes som skriftlig varsel.~~

Den prosjekterendes varsel og krav iht. pkt. 10 skal gis på oppdragsgivers skjema for hhv varsel og krav om endringsordre, jmf E-R9. Varsel og krav anses først som fremsatt når angitt skjema er benyttet. For andre forhold enn de som er angitt i pkt. 10 og 11.1.5 kan varsling skje ved at det aktuelle forhold inntas i skriftlig referat eller protokoll fra møter mellom partene.

Hvis en part ønsker å gjøre gjeldende at den andre parten har varslet eller svart for sent, må han gjøre det skriftlig uten ugrunnet opphold etter å ha mottatt varsel eller svar. Gjør han ikke det, skal varselet eller svaret anses som gitt i tide.

6 Prosjektmaterialiet

6.1 Rettigheter til prosjektmateriale

~~Oppdragsgiveren har rett til å bruke materiale utarbeidet av den prosjekterende til gjennomføring av prosjektet, senere drift, vedlikehold, ombygging eller påbygging. Han har rett til å få kopi av papirbasert eller elektronisk lagret materiale som den prosjekterende utarbeider i henhold til kontrakten. Han kan likevel ikke kreve kopi av programvare fra den prosjekterende med mindre denne programvaren er avtalt eller utviklet spesielt for prosjektet.~~

~~Modeller og demonstrasjonsobjekter blir oppdragsgiverens eiendom dersom han har betalt dem.~~

~~Hvis ikke annet er avtalt, har den prosjekterende alle øvrige rettigheter til sine ideer og det materialet han har utarbeidet. Han kan likevel ikke bruke dette på en måte som er urimelig i forhold til oppdragsgiveren.~~

~~Partene skal for øvrig behandle prosjektmaterialiet på en slik måte at opphavsmannens rettigheter ikke krenkes.~~

Eiendomsrett, opphavsrett og andre materielle og immaterielle rettigheter til prosjekteringsmaterialet, herunder tilhørende kildekode til programvare, dokumentasjon, metoder, modeller, spesifikasjoner og annet som utarbeides i henhold til kontrakten (prosjekteringsmaterialet) tilfaller oppdragsgiveren i sin helhet, med de begrensninger som følger av ufravikelig lov. Når prosjekteringsmaterialet er ferdigstilt skal det utleveres komplett til oppdragsgiveren.

Rettighetene omfatter også rett til endring og videreoverdragelse, jf. lov om opphavsrett til åndsverk mv. 12. mai 1961 nr. 2 (åndsverkloven) § 39b.

Den prosjekterende og/eller hans kontraktsmedhjelpere beholder eiendomsrett, opphavsrett og andre materielle og immaterielle rettigheter til metoder, verktøy, programmer og forarbeider som prosjekterende og/eller hans kontraktsmedhjelpere hadde før kontraktsignering, og som benyttes for å gjennomføre kontrakten (grunnlagsmateriale). Den prosjekterende og/eller hans kontraktsmedhjelpere beholder også rettighetene til grunnlagsmaterialet slik det blir videreutviklet under kontrakten.

Oppdragsgiveren får en tidsbegrenset, betalt og ikke-eksklusiv disposisjonsrett til grunnlagsmaterialet i den grad dette inngår som en del av prosjekteringsmaterialet. Disposisjonsretten omfatter rett til å bruke, kopiere, modifisere og videreutvikle grunnlagsmaterialet, enten selv eller ved hjelp av tredjemann, i et hvilket som helst prosjekt oppdragsgiveren involverer seg i, slik at prosjekteringsmaterialet kan benyttes der uten hindring.

Hver av partene står fritt til å benytte generell "know-how", som ikke er taushetsbelagt, opparbeidet under gjennomføringen av kontrakten.

Den prosjekterende kan kun benytte prosjekteringsmaterialet dersom oppdragsgiveren skriftlig samtykker til det.

6.2 Oppbevaringsplikt

Den prosjekterende skal i inntil 10 år etter at oppdraget er avsluttet, oppbevare prosjektmateriale **og programvare utviklet i forbindelse med oppdraget** som det må antas å være behov for, på en slik måte at utlevering etter 6.1, 1. ledd kan skje. Den prosjekterende har krav på dekning av sine kostnader i forbindelse med utleveringen.

Når det er gått 3 år etter at oppdraget er avsluttet, kan den prosjekterende likevel bringe oppbevaringsplikten til opphør ved skriftlig å tilby oppdragsgiveren **en kostnadsfri** utlevering av prosjektmaterialet etter 6.1, 1. ledd. Dersom oppdragsgiveren ikke har svart i løpet av 3 måneder etter at han har fått et slikt tilbud, kan prosjektmaterialet fritt makuleres.

Oppdraget anses etter denne bestemmelsen som avsluttet på det tidspunktet som er angitt i kontrakten. Er ikke slikt tidspunkt angitt, anses oppdraget som avsluttet når de ytelsene som oppdraget omfatter, er ferdig utført. Dersom ytelsene omfatter oppfølging i entreprenørens reklamasjonstid, anses likevel den prosjekterendes oppdrag som avsluttet ved overtakelsen av det bygget eller anlegget som oppdraget er knyttet til.

7 Den prosjekterendes plikter

7.1 Den prosjekterendes uavhengighet

Den prosjekterende skal gjøre oppdragsgiveren oppmerksom på forhold som kan skape problemer for hans uavhengighet, eller som kan skape interessekonflikt ved gjennomføringen av oppdraget.

7.2 Forsikring

Den prosjekterende skal tegne ansvarsforsikring som dekker hele hans erstatningsansvar innenfor grensen angitt i 13.3, 3. ledd bokstav b, eller annen avtalt grense. Forsikringen skal dekke ansvaret så langt det lar seg gjøre innenfor forsvarlige økonomiske og praktiske rammer, med mindre det er avtalt andre krav til forsikringen. Forsikringen skal opprettholdes inntil eventuelt ansvar etter 13.3 er bortfalt, jf. 13.4.

Forsikringsbeviset skal inneholde opplysninger om forsikringsprinsipp og egenandelens størrelse.

Forsikringsbeviset og forsikringsvilkårene skal forelegges oppdragsgiveren for kontroll. Slik kontroll fratår ikke den prosjekterende risikoen for at forsikringen er dekkende.

7.3 Oppdragets organisering

Den prosjekterende skal ha en organisasjon som er tilpasset oppdraget, og saksbehandlere med nødvendige faglige kvalifikasjoner.

Den prosjekterende skal kunne dokumentere et system for sikring av kvalitet tilpasset oppdragets art og omfang.

7.4 Oppdragets utførelse

Arbeidet skal drives rasjonelt og forsvarlig.

Den prosjekterende skal dra omsorg for oppdragsgiverens interesser og utføre oppdraget i samsvar med kontrakten og god faglig standard, herunder i rimelig utstrekning vurdere og påpeke for oppdragsgiveren alternative løsninger på de spørsmål som behandles i de enkelte faser.

Er det fastsatt rammer for kostnader, **tid**, eller fastsatt areal- og funksjonskrav for prosjektet, skal prosjekteringen tilrettelegges slik at disse rammene eller kravene kan overholdes. Dersom prosjektet ikke lar seg gjennomføre innenfor de angitte rammene, skal den prosjekterende varsle oppdragsgiveren **skriftlig** uten ugrunnet opphold når den prosjekterende blir klar over dette.

7.5 Samarbeid med oppdragsgiveren

Den prosjekterende skal i god tid gjøre oppdragsgiveren **skriftlig** kjent med hva han behøver av opplysninger, grunnlagsmateriale og beslutninger for å gjennomføre oppdraget, og når dette skal foreligge.

Den prosjekterende skal **i god tid** varsle oppdragsgiveren når det oppstår behov for endringer av oppdraget, videre utredninger eller supplerende undersøkelser.

7.6 Samarbeid med andre

Innenfor oppdragets ramme skal den prosjekterende samarbeide **og samordne sin innsats** med andre prosjekterende, rådgivere, entreprenører og leverandører og utføre sitt oppdrag slik at det er faglig og fremdriftsmessig tilpasset disses arbeid.

7.7 Tilbudt personell og skifte av personell

Oppdraget skal utføres av personell som er navngitt i kontrakten. Prosjekterende har ikke anledning til å skifte ut personell angitt i kontrakten uten etter skriftlig samtykke fra

oppdragsgiveren. Oppdragsgiveren kan kun nekte å gi samtykke dersom det foreligger saklig grunn. Det presiseres at oppdragsgiveren vil gi skriftlig godkjenning for skifte av personell i tilfeller der behov for utskifting er begrunnet i forhold som prosjekterende ikke rår over, typisk lengre sykdom, personell som avslutter sitt arbeidsforhold eller tilsvarende. Dersom personell som er navngitt i kontrakten byttes ut eller får en vesentlig redusert deltakelse i prosjektet uten skriftlig godkjenning fra oppdragsgiveren, har oppdragsgiveren rett til å ilegge en bot på 10 G (folketrygdens grunnbeløp), for hvert tilfelle. Før slik bot ilegges, skal oppdragsgiveren sende varsel om at sanksjonen vil bli benyttet med mindre den prosjekterende umiddelbart retter opp forholdet. Ilagt bot skal ikke regnes inn i 20 % -begrensningen for dagbøter ved forsinkelse.

Oppdragsgiveren har rett til å kreve utskifting av personell dersom det viser seg at nødvendig erfaring og/eller kompetanse ikke innehas. Krav om utskifting skal fremsettes skriftlig og begrunnes.

Eventuelle kostnader ved utskiftninger av personell etter første og andre ledd dekkes av prosjekterende.

8 Offentligrettslige krav

8.1 Lover, forskrifter og andre offentlige vedtak

Den prosjekterende skal utføre oppdraget i samsvar med gjeldende lover, forskrifter og enkeltvedtak. Han skal i samråd med oppdragsgiveren holde nødvendig kontakt med offentlige myndigheter og bistå med å innhente nødvendige tillatelser. Den prosjekterende skal varsle oppdragsgiveren om pålegg som er rettet direkte mot den prosjekterende, fra offentlig myndighet i anledning prosjektet.

8.2 Nye regler m.v.

Fører lov- eller forskriftsendring etter kontraktsinngåelsen til at oppdraget må justeres, skal det anses som en endring etter punkt 10 med mindre den prosjekterende ved kontraktsinngåelsen burde ha tatt endringen i betraktning eller unngått virkningen av den.

Det samme gjelder hvis et enkeltvedtak medfører at oppdraget får et annet omfang enn det den prosjekterende burde ha tatt i betraktning ved kontraktsinngåelsen.

9 Oppdragets fremdrift

9.1 Fremdriftsplaner

Oppdragsgiveren skal sørge for at det utarbeides en hovedfremdriftsplan for prosjektet. Planen skal gi en oversikt over partenes ytelse samordnet med ytelsene fra andre prosjekterende,

rådgivere, entreprenører og leverandører. Den skal justeres fortløpende for å reflektere utviklingen av prosjektet.

Den prosjekterende skal utarbeide en særskilt fremdriftsplan for sine ytelser, tilpasset hovedfremdriftsplanen, til styring av gjennomføringen av oppdraget. Fremdriftsplanen skal reflektere utviklingen av prosjektet. Den skal også vise hvorledes de bindende tidsfristene skal overholdes, og skal fortløpende justeres for eventuelle fristforlengelser eller forseringer.

Partene skal varsle hverandre uten ugrunnet opphold dersom fremdriftsplanene ikke kan holdes.

9.2 Frister – leveranseplaner

Den prosjekterende skal utføre oppdraget i samsvar med de tidsfrister som er fastsatt i kontrakten.

Den prosjekterende skal utarbeide leveranseplaner med tidsfrister for levering av tegninger og dokumenter som de andre aktørene er avhengige av for å gjennomføre sin del av prosjektet, jf. 7.6.

Slike planer skal holdes innenfor de rammer for utvikling av prosjektet som var påregnelig ved inngåelsen av kontrakten, og for øvrig innenfor de tidsfrister som er oppgitt i kontrakten. En omforenet leveranseplan kan bare forandres etter reglene i punktene 10 og 11.

Blir ikke partene enige om en leveranseplan, kan oppdragsgiveren fastsette denne såfremt den ikke vil være urimelig tyngende å utføre for den prosjekterende. Dersom den prosjekterende mener at oppdragsgiverens leveranseplan går ut over de rammer som er fastsatt i foregående ledd, skal han gå frem etter reglene i punkt 10.

Er frister ikke oppgitt i kontrakten, eller krever ikke oppdragsgiveren utarbeidet leveranseplan, skal den prosjekterende påbegynne utførelsen av oppdraget snarest mulig etter at kontrakten er inngått, og gjennomføre oppdraget med rimelig fremdrift og uten unødvendige avbrudd.

Den prosjekterende skal uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren dersom frister eller rimelig fremdrift ikke kan holdes.

10 Endringer

10.1 Oppdragsgivers rett til å kreve endring

Oppdragsgiveren kan pålegge den prosjekterende endringer.

Endring kan være arbeid i tillegg til eller i stedet for det som er avtalt, reduksjon av arbeidsomfanget eller utførelse etter en endret leveranseplan eller andre bindende frister, jf. 9.2, 2. og 3. ledd. Endringen må ligge innenfor den prosjekterendes fagområde, stå i sammenheng med det kontrakten omfatter, og ikke være urimelig tyngende for ham å utføre.

Pålegg om endring skal være skriftlig og gi klar beskjed om at det er en endring, og hva endringen går ut på. Den prosjekterende skal varsle dersom han vil påberope seg at endringsordren ligger utenfor det han er forpliktet til.

10.2 Varsling

Dersom den prosjekterende pålegges oppgaver som ligger utenfor oppdraget uten at det skjer ved endringsordre etter 10.1, skal han varsle oppdragsgiveren. Det skal fremgå av varslet at den prosjekterende mener at pålegget ligger utenfor oppdraget, og hvorfor.

Det samme gjelder dersom andre forhold som oppdragsgiveren har risikoen for, gjør det eller har gjort det nødvendig å utføre oppgaver som ikke er en del av den prosjekterendes oppgaver etter kontrakten.

Varsler ikke den prosjekterende oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold, taper han retten til å påberope seg endringen **som grunnlag for krav på tilleggshonorar eller fristforlengelse**. Dette gjelder ikke dersom oppdragsgiveren måtte forstå at det forelå en endring.

For regningsarbeid gjelder bare reglene i punkt 15.

Oppdragsgiveren skal gi beskjed til den prosjekterende om sitt standpunkt uten ugrunnet opphold. Gjør han ikke det, kan han ikke senere bestride at det foreligger en endring. Dette gjelder ikke dersom den prosjekterende må forstå at kravet er grunnløst.

Selv om det foreligger tvist, har den prosjekterende plikt til å utføre det som er pålagt ~~ham~~ ~~med~~ sikkerhetsstillelse fra oppdragsgiveren. **Ved slik uenighet skal den prosjekterende holde oppdragsgiver orientert om kravets størrelse jf. 15.1.3. Oppdragsgiver stiller ikke sikkerhet.**

Den prosjekterendes varsel etter dette punkt skal gis på oppdragsgivers varslings skjema for endringer.

10.3 Rett til å utføre endring

Den prosjekterende har rett til å utføre endringer i oppdraget i den utstrekning disse står i sammenheng med det kontrakten omfatter og ikke er av vesentlig annen art, såfremt han har den nødvendige kapasitet og faglige kompetanse.

Oppdragsgiveren har likevel rett til å engasjere andre ved endringer som ikke griper direkte inn i den prosjekterendes oppdrag.

10.4 Justering av honorar for endring

I mangel av kontraktbestemmelser om regulering av honorar ved endringer skal honoraret reguleres på følgende måte:

a) Endring av oppdragets omfang

Ved økning eller minking av oppdragets omfang skal det gis et forholdsmessig tillegg til eller fradrag fra det avtalte honoraret. Dersom den prosjekterendes honorar fastsettes etter avtalte timepriser eller andre enhetspriser, skal disse legges til grunn.

Medfører endringene, antallet endringer, tidspunktet for endringene eller lignende at forutsetningene for det avtalte honoraret endres vesentlig, har begge parter krav på at de fordyrelser eller besparelser de endrete forutsetningene har medført, legges til grunn ved reguleringen av honoraret.

Ved reduksjon av den prosjekterendes arbeidsomfang skal det ved regulering av honoraret tas hensyn til virkningene for den prosjekterendes faste kostnader.

b) Endringer i leveranseplan eller andre bindende frister

Ved endringer i leveranseplan eller andre bindende frister etter pålegg fra oppdragsgiveren har den prosjekterende krav på å få dekket de eventuelle økte kostnadene endringene medfører, tillagt et rimelig påslag for fortjeneste.

Dersom den prosjekterendes samlede endelige vederlag etter fradrag og tillegg reduseres med mer enn 15 % av avtalt eller antatt totalt honorar, skal reduksjonen **utover 15 %** behandles som delvis avbestilling.

11 Fristforlengelse og forsering

11.1 Fristforlengelse

11.1.1 Oppdragsgiverens forhold

Den prosjekterende har rett til fristforlengelse dersom han blir forsinket som følge av hindring som kan henføres til forhold oppdragsgiveren har risikoen for, for eksempel endringer, manglende medvirkning m.v.

11.1.2 Forhold utenfor den prosjekterendes kontroll

Den prosjekterende har rett til fristforlengelse dersom han godtgjør at fremdriften hindres av forhold utenfor hans kontroll, for eksempel overenskomstbestemmelser, streik, lockout eller offentlige forbud eller påbud som ikke omfattes av 8.2.

Den prosjekterende har likevel ikke rett til fristforlengelse i den grad han burde ha tatt hindringen i betraktning på kontrakttidspunktet eller ha unngått eller overvunnet følgene av den.

Skyldes fremdriftsproblemene en underrådgiver som har påtatt seg å utføre deler av prosjekteringen, er den prosjekterende ansvarsfri bare dersom også underrådgiveren ville ha vært fritatt etter reglene i de foregående ledd.

11.1.3 Fristforlengelsens omfang

Fristforlengelsen skal svare til den forsinkelsen av oppdraget som forholdet har medført, der det bl.a. tas hensyn til nødvendig avbrudd og ny oppstart av arbeidet. Den prosjekterende skal søke å forebygge og begrense skadevirkningene av de fristforlengende forholdene.

11.1.4 Justering av honorar m.v.

Den prosjekterende har rett til justering av sitt honorar m.v. etter 10.4 som følge av fremdriftshindringene som er nevnt under 11.1.1, men ikke under 11.1.2.

11.1.5 Varsling

Vil den prosjekterende kreve fristforlengelse eller tilleggsvederlag, skal han varsle oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold. Den prosjekterende skal innen rimelig tid nærmere spesifisere og begrunne sitt krav.

Ved unnlatt eller for sen varsling har den prosjekterende bare krav på slik fristforlengelse og tilleggsvederlag som oppdragsgiveren måtte forstå at forholdet ville medføre.

Oppdragsgiveren skal ta stilling til begrunnede krav fra den prosjekterendes uten ugrunnet opphold. I motsatt fall taper han retten til å påberope seg at forholdet ikke gav grunnlag for den prosjekterendes krav. Dette gjelder ikke dersom den prosjekterende må forstå at kravet på fristforlengelse er grunnløst.

11.2 Forsering

Den prosjekterende skal i rimelig utstrekning forsere sine arbeider etter pålegg fra oppdragsgiveren. Oppdragsgiveren skal fastsette hvilke nye frister som skal gjelde. Dersom den

prosjekterende mener han ikke makter å forsere oppdraget i overensstemmelse med de nye fristene, skal han uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren.

Dersom den prosjekterende mener at pålegget går ut over det oppdragsgiveren kan kreve etter 1. ledd, skal han uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren.

Reglene for varsling i 10.2 gjelder på tilsvarende måte ved forsering.

Oppdragsgiveren skal betale honorar etter 10.4 for forseringen med mindre den foretas for å innhente forsinkelse som den prosjekterende svarer for.

11.3 Den prosjekterendes rett til å forsere

Avslår oppdragsgiveren et berettiget krav på fristforlengelse etter 11.1.1 eller 11.1.2, har den prosjekterende rett til å forsere prosjekteringen for oppdragsgiverens regning med mindre forseringsutgiftene blir uforholdsmessig store.

Før enhver forsering påbegynnes, skal oppdragsgiveren varsles skriftlig, med angivelse av **forseringstiltakene og** hva forseringen antas å koste. **Prosjekterende har ikke krav på dekning av utgiftene til forsering ved unnlatt eller for sen varsling etter dette punkt.**

11.4 Oppdragsgiverens rett til fristforlengelse

Oppdragsgiveren har rett til fristforlengelse dersom han godtgjør at levering av hans ytelser hindres av slike forhold utenfor hans kontroll som er nevnt i 11.1.2.

12 Forsinkelse, erstatning og dagmulkt

12.1 Forsinkelse

Det foreligger forsinkelse dersom oppdraget ikke gjennomføres innenfor de tidsfrister som gjelder etter 9.2, med de justeringer som følger av punkt 11.

12.2 Reaksjon ved forsinkelse

Med mindre det er avtalt dagmulkt, kan oppdragsgiveren kreve å få erstattet de direkte utgiftene han er påført som følge av forsinkelsen.

Dersom det er avtalt dagmulkt, skal den prosjekterende betale dagmulkt ved forsinkelse etter de satser som er angitt i kontrakten. Er satser ikke avtalt, skal dagmulkten være 2 % av kontraktsprisen **summen** eller antatt totalt honorar eksklusive merverdiavgift, minimum

kr 1000 per hverdag. Dagmulkten slutter å løpe når det som skal utføres innen tidsfristen, er fullført.

Samlet erstatning og dagmulkt for overskridelse av delfrister og tidsfrist for fullførelsen av oppdraget skal ikke overstige 20 % av kontraktprisen ~~prisen~~ **summen** eller antatt totalt honorar eksklusive merverdiavgift.

På skriftlig forespørsel fra den prosjekterende plikter oppdragsgiveren uten ugrunnet opphold skriftlig å opplyse ham om han vil påberope seg overskridelsen av en delfrist. Gjør oppdragsgiveren ikke det, tapes retten til å påberope seg forsinkelsen.

Dersom dagmulkt er avtalt, kan oppdragsgiveren for overskridelse av de dagmulktbelagte fristene ikke kreve erstatning for forsinkelsen i tillegg til eller istedenfor dagmulkt. Har den prosjekterende opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt, kan oppdragsgiveren velge å kreve erstatning istedenfor mulkt.

Har den prosjekterende opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt, gjelder heller ikke begrensningen av erstatningsansvaret i 1. og 3. ledd.

Oppdragsgiveren skal søke å forebygge og begrense skadevirkningene av den prosjekterendes forsinkelse.

~~12.3~~ – Varsling

~~Vil oppdragsgiveren kreve erstatning eller dagmulkt, skal han varsle den prosjekterende innen rimelig tid etter at han ble klar over grunnlaget for å reise kravet. Gjør han ikke det, tapes kravet.~~

13 Prosjekteringsfeil

13.1 Når det foreligger prosjekteringsfeil

Det foreligger prosjekteringsfeil når oppdraget ikke er utført i samsvar med kontrakten og dette skyldes at kravet til faglig forsvarlig handlemåte eller aktsomhet ikke er overholdt.

Oppdragsgiverens godkjenning av forslag eller prosjektmateriale fritar ikke den prosjekterende for ansvaret for prosjekteringsfeil.

13.2 Retting av prosjekteringsfeil

Oppdragsgiveren kan kreve at den prosjekterende retter prosjekteringsfeil for egen regning og risiko dersom dette kan skje uten å forvolde den prosjekterende urimelig kostnad og ulempe.

Den prosjekterende kan kreve å få foreta slik retting når oppdragsgiveren ikke har særlig grunn til å motsette seg dette. **Prosjekterende plikter å sikre dokumentasjon som viser at rettingen har skjedd på egen regning, og skal ved forespørsel fra byggherren oversende denne dokumentasjonen.**

Rettingen skal foretas innen en rimelig frist satt av oppdragsgiveren. Dersom retting ikke er foretatt innen fristen, kan oppdragsgiveren kreve at den prosjekterende betaler de nødvendige kostnader til retting utført av annen prosjekterende.

13.3 Erstatningsansvar

Oppdragsgiveren kan kreve erstattet påregnelig tap som følge av prosjekteringsfeil. Han skal søke å forebygge og begrense skadevirkningene av den prosjekterendes feil.

Kan deler av feilen henføres til oppdragsgiverens forhold, eller har han ved uaktsomhet medvirket til det økonomiske tapet, reduseres den prosjekterendes ansvar forholdsmessig.

Med mindre annet er avtalt er erstatningsansvaret for hele oppdraget begrenset til:

- a) 60 ganger grunnbeløpet i folketrygden (G) for ansvar som ikke er omfattet av forsikringsplikten etter 7.2 og
- b) 150 ganger grunnbeløpet i folketrygden (G) for ansvar som er omfattet.

Ansvarsbegrensningene gjelder ikke der tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet **fra den prosjekterende, den prosjekterendes ansatte eller kontraktsmedhjelpere.**

Ved fastsettelsen av ansvarsbegrensningen etter tredje ledd skal grunnbeløpet i folketrygden (G) på tidspunktet for konstateringen av skade legges til grunn.

13.4 Reklamasjon

Oppdragsgiveren må uten ugrunnet opphold påberope seg prosjekteringsfeil som han blir kjent med under utførelsen av oppdraget og før overtakelsen av den delen av bygget eller anlegget prosjekteringsfeilen angår. Gjør han ikke det, taper han retten til å påberope seg feilen. Overtas ikke hele bygget eller anlegget samtidig, regnes fristen frem til overtakelsen av den delen av bygget eller anlegget som prosjekteringsfeilen angår.

Etter at oppdraget er avsluttet, kan oppdragsgiveren bare påberope seg prosjekteringsfeil som reklameres innen rimelig tid etter at han har oppdaget eller burde ha oppdaget den. Det

samme gjelder selv om oppdraget ikke er avsluttet, dersom den delen av bygget eller anlegget som prosjekteringsfeilen angår, er overtatt.

Reklamasjon kan ikke fremsettes senere enn 5 år etter at oppdraget er avsluttet. 6.2,3. ledd, gjelder tilsvarende.

Den prosjekterende kan ikke påberope seg for sen varsling dersom prosjekteringsfeilen skyldes forsett eller grov uaktsomhet ***fra den prosjekterende, den prosjekterendes ansatte eller kontraktsmedhjelpere.***

13.5 Prisavslag

Består prosjekteringsfeilen i at en del av oppdraget ikke er utført, og blir ikke denne rettet i samsvar med 13.2, kan oppdragsgiveren kreve et forholdsmessig avslag i prisen.

13.6 Direktekrav mot underrådgivere

Oppdragsgiveren har rett til å benytte sine krav som følge av prosjekteringsfeil direkte mot den prosjekterendes underrådgiver i samme grad som feilen kan gjøres gjeldende av den prosjekterende. Underrådgiveren har rett til å motregne overfor kravet i den utstrekning dette er tillatt etter gjeldende rett. Oppdragsgiveren kan bare gjøre slikt krav gjeldende så fremt det må anses godtgjort at kravet ikke kan gjennomføres mot den prosjekterende eller i høy grad er vanskeliggjort på grunn av konkurs eller annen klar insolvens.

Oppdragsgiverens krav mot den prosjekterende faller bort i den grad oppgjør fra underrådgiver gir dekning for kravet.

Oppdragsgiveren må varsle underrådgiveren om kravet

- a) innen de frister som er fastsatt i 13.4, og
- b) senest innen de frister som gjelder i forholdet mellom den prosjekterende og underrådgiveren, dersom den prosjekterende ikke allerede har varslet underrådgiveren.

Den prosjekterende skal innta bestemmelser i sine kontrakter med underrådgivere om oppdragsgiverens rett etter denne bestemmelsen.

14 Oppdragsgiverens medvirkning

14.1 Alminnelige krav til medvirkningen

Oppdragsgiveren skal medvirke til den prosjekterendes gjennomføring av oppdraget. Medvirkningen skal skje i overensstemmelse med det som er avtalt, og for øvrig slik lojal opptreden tilsier. Medvirkningen skal være tilpasset den avtalte fremdriften for oppdraget.

14.2 Opplysningsplikt

Oppdragsgiveren skal opplyse den prosjekterende om forhold som han bør forstå er av betydning for gjennomføringen av oppdraget.

14.3 Grunnlagsmateriale og beslutninger

Oppdragsgiveren skal oversende grunnlagsmateriale og fatte de beslutninger som er nødvendige for å gjennomføre oppdraget.

14.4 Samordningsplikt m.v.

Oppdragsgiveren skal klargjøre den prosjektorganisasjonen som har betydning for den prosjekterendes oppdrag.

Når oppdragsgiveren har engasjert siderådgivere eller andre som den prosjekterende er avhengig av for å gjennomføre oppdraget, skal han sørge for slik samordning av deres oppgaver som er nødvendig for å danne grunnlag for den prosjekterendes plikt til å samarbeide med andre etter 7.6.

15 Pris. Betaling

15.1 Pris for oppdraget

15.1.1 Generelt

Prisen for oppdraget fastsettes i partenes kontrakt. Dersom det ikke er avtalt fastpris, skal oppdraget honoreres etter medgått tid. Er ikke annet avtalt, fastsettes kontraktsprisen eller honoraret eksklusive eventuell merverdiavgift.

15.1.2 Regulering av prisen

Indeksregulering av fastpris, time- eller kostnadssatser må avtales særskilt.

15.1.3 Betaling etter medgått tid (regningsarbeid)

Regningsarbeid skal drives rasjonelt og forsvarlig.

Er satser for regningsarbeid ikke avtalt, skal avregning skje på grunnlag av timesatser som er vanlig brukt av den prosjekterende for tilsvarende arbeidsoppgaver.

Den prosjekterende skal **før arbeidet igangsettes** på forlangende gi et skriftlig overslag over honorar, utlegg og utgifter. Han skal uten ugrunnet opphold varsle oppdragsgiveren hvis det er grunn til å anta at overslaget vil bli vesentlig overskredet. **Oppdragsgiveren skal uten ugrunnet**

opphold ta stilling til varselet. Overskridelser som ikke er rettidig varslet oppdragsgiveren, gir ikke grunnlag for krav på økt honorar.

Dersom den prosjekterende har varslet overskridelse av opprinnelig kostnadsoverslag, skal den prosjekterende i samarbeid med oppdragsgiveren utarbeide et revidert kostnadsoverslag for honorar og utgiftsdekninger for resterende regningsarbeider.

Den prosjekterende skal én gang i måneden sende oppdragsgiveren spesifiserte oppgaver over forbrukte timer, utlegg og utgifter for de enkelte delene av oppdraget ~~med mindre annet er avtalt. Oppdragsgiveren kan kreve~~ **samt** nødvendig dokumentasjon for kontroll av oppgavene. ***Oppdragsgiveren kan kreve at den prosjekterende fremlegger de spesifiserte oppgavene ukentlig istedenfor månedlig.***

Dersom oppdragsgiveren mener at de spesifiserte oppgavene ikke stemmer med det som faktisk er utført, må han sende skriftlig varsel til den prosjekterende innen 28 dager etter at han mottok dem. Varsler ikke oppdragsgiveren innen fristen, legges oppgavene til grunn for oppgjøret. Dette gjelder ikke dersom oppgavene er uriktige som følge av grov uaktsomhet hos den prosjekterende.

Oppdragsgiveren er ikke avskåret fra senere å påberope seg at de totale kostnadene ved regningsarbeidet er blitt unødvendig høye på grunn av urasjonell drift eller andre uforsvarlige forhold.

15.1.4 Utgifter

Den prosjekterende kan kreve refundert nødvendige utgifter han har hatt til:

- a) kopiering av tegninger og annet materiale til bruk for andre enn den prosjekterende selv;
- b) annonser og porto for utsendelse av konkurransegrunnlag o.a;
- c) reiser som ikke dekkes av kontraktsprisen, dersom oppdragsgiveren på forhånd har godkjent reisen. Utgiftsdekningen skjer i henhold til Statens regulativ.

Andre utgifter kan bare kreves refundert når det er avtalt.

Utgiftene refunderes uten påslag av noen art. Den prosjekterende plikter å betinge seg vanlige handelsrabatter som godskrives oppdragsgiveren.

15.2 Betaling

15.2.1 Generelt

Den prosjekterendes fakturaer skal spesifiseres og dokumenteres slik at de kan kontrolleres av oppdragsgiveren. Utlegg, utgifter og honorar for endringsarbeider skal angis særskilt.

Den prosjekterende kan kreve avdrag av honoraret etter hvert som oppdraget utføres, men ikke oftere enn én gang i måneden. Slik betaling er ingen godkjenning av grunnlaget for fakturaen.

15.2.2 Faktureringsplan

Hver av partene kan kreve at det utarbeides en faktureringsplan. Hvis ikke annet avtales, skal planen følge den avtalte fremdriften og vise sammenhengen med fremdriftsplanen. Skjer det avvik fra den avtalte fremdriftsplanen, skal faktureringsplanen justeres tilsvarende.

15.2.3 Betalingsfrist

Oppdragsgiveren skal betale innen ~~28~~ 30 dager etter mottatt faktura ***i henhold til 15.2.1 er mottatt på korrekt fakturaadresse. Pristillegg som faktura- eller andre kredittgebyrer betales ikke.***

15.2.4 Oppdragsgiverens tilbakeholdsrett

Oppdragsgiveren kan holde tilbake så mye av betalingen etter 15.2.1, 2. ledd at han har tilstrekkelig sikkerhet til dekning av et spesifisert og begrunnet krav.

Er et erstatningskrav omtvistet, kan tilbakeholdelse eller motregning ikke finne sted dersom den prosjekterende stiller betryggende sikkerhet i form av selvskyldnerkausjon fra bank eller annen finansinstitusjon. ~~Som betryggende sikkerhet regnes også erklæring fra forsikringselskap om at den påståtte skaden er dekket av forsikringen.~~

For øvrig plikter oppdragsgiveren å betale uomtvistede krav innen de fastsatte tidsfrister.

15.2.5 Slutfaktura og sluttoppgjør

Den prosjekterende skal sende slutfaktura innen rimelig tid etter at oppdraget er avsluttet. 6.2, 3. ledd gjelder tilsvarende. Slutfakturaen skal omfatte alle den prosjekterendes krav. Den prosjekterende kan likevel ta spesifisert forbehold om senere endring av sluttsummen dersom grunnlaget for beregningen av kravet ikke har foreligget i tide. ***Krav som ikke er medtatt i sluttopstillingen, kan ikke fremsettes senere.***

15.3 Betalingsmislighold

15.3.1 Forsinkelsesrente

Ved forsinket betaling kan den prosjekterende kreve forsinkelsesrente i henhold til lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling.

15.3.2 Tilbakeholdelse og stansing

Dersom oppdragsgiveren misligholder sine betalingsforpliktelser, kan den prosjekterende nekte å overlevere prosjektmateriale som ikke er betalt.

Ved vesentlig betalingsmislighold har den prosjekterende rett til å stanse arbeidet med 24 timers skriftlig varsel. I så fall har han krav på fristforlengelse og vederlag i samsvar med 11.1.1 og 11.1.4.

Er den prosjekterendes betalingskrav omtvistet, kan tilbakeholdelse av prosjektmateriale eller stansing ikke finne sted ~~dersom oppdragsgiveren stiller betryggende sikkerhet for kravet i form av selvskyldnerkausjon fra bank eller annen finansinstitusjon.~~

Ved overdragelse som beskrevet i 5.4.1 siste setning kan tilbakehold av prosjektmateriale eller stansing ikke finne sted dersom den nye oppdragsgiver stiller betryggende sikkerhet for kravet i form av selvskyldnerkausjon fra bank eller annen finansinstitusjon.

16 Avbestilling

Oppdragsgiveren kan avbestille gjenstående deler av oppdraget. Avbestillingen skal skje skriftlig og snarest mulig etter at beslutning om dette er tatt. Den prosjekterende har krav på betaling for den delen av oppdraget som er utført, og for sitt påregnelige tap som følge av avbestillingen. Dog skal erstatning for tapt fortjeneste ikke betales dersom den avbestilte delen av prosjektet ikke kommer til utførelse.

Dersom avbestillingen medfører at medarbeidere knyttet til prosjektet ikke kan anvendes på annen måte, begrenses erstatningen for dette til lønnsutgifter i den enkeltes oppsigelsestid med tillegg av en forholdsmessig andel av utgiftene til kontorhold.

Den prosjekterende plikter å begrense sitt tap som følge av avbestillingen.

Prosjektmateriale som er betalt, har oppdragsgiveren rett til å bruke i samsvar med reglene i 6.1.

17 Heving

En part har rett til å heve kontrakten dersom den andre parten vesentlig misligholder sine kontraktsforpliktelser, eller det er klart at slikt mislighold vil inntre. Før heving skjer, skal det gis en rimelig frist til å rette på forholdet.

Likeledes kan en part skriftlig heve kontrakten dersom den andre parten går konkurs, eller hvis han bevislig blir eller erkjenner å være insolvent, med mindre det uten ugrunnet opphold godtgjøres at oppdraget vil bli fullført i samsvar med kontrakten.

Ved heving har den prosjekterende krav på honorar for den delen av oppdraget som er utført i henhold til kontrakten. Prosjektmateriale som er betalt, har oppdragsgiveren rett til å få utlevert og til å bruke i samsvar med reglene i 6.1.

Den parten som hever kontrakten, kan kreve erstatning for tap han påføres som følge av misligholdet. Dersom dagmulkt er avtalt, kommer påløpt dagmulkt til fradrag i erstatning for forsinkelsen fra den prosjekterende.

18 Tvister

Tvister mellom partene bør søkes løst i minnelighet.

Tvister som ikke avgjøres i minnelighet, skal behandles ved de ordinære domstolene ved byggets eller anleggets verneting dersom partene ikke **skriftlig** har avtalt voldgift.

~~Hvis én av partene forlanger det~~ **Hvis partene er enige om det**, skal partene i fellesskap oppnevne en oppmann som hver av dem kan tilkalle for å hjelpe å løse tvister mellom dem.

Oppmannens **uttalelser er rådgivende. Han** avgjør hvem som skal betale utgiftene i forbindelse med hans **uttalelse** avgjørelse.

19 Språk- og minstelønnskrav

19.1 Språk og krav til formidling

All formell kommunikasjon under gjennomføring av kontrakten skal skje på norsk.

Dersom den Oppdragstaker eller hans underrådgivere eller andre medhjelpere gjør bruk av fremmedspråklige arbeidstakere, skal den prosjekterende sørge for å etablere et system for

kommunikasjon som gjør at den arbeidskraft som benyttes til enhver tid er underrettet om alt som er relevant for den enkeltes arbeid. Dette omfatter alle forhold, herunder tegninger, beskrivelser, HMS, kvalitet, anvisninger på byggeplass mv.

19.2 Anvendt arbeidskraft m.v.

Arbeidet skal utføres av Oppdragstaker og dennes ansatte i tjenesteforhold, eventuelt ved underrådgivere.

Avtale om underrådgivere med enmannsforetak eller anvendelse av innleid arbeidskraft må være oppgitt og begrunnet i tilbudet og godkjent skriftlig av Oppdragsgiver. Det forutsettes at den innleide arbeidskraft er lovlig. Slik godkjennelse endrer ikke Oppdragstakers forpliktelser overfor Oppdragsgiver.

Oppdragsgivers nektelse av å godkjenne Oppdragstakers valg av underrådgiver etter denne bestemmelse gir ikke Oppdragstaker rett til godtgjørelse for de merkostnader dette måtte påføre ham

Oppdragstaker skal til enhver tid kunne dokumentere at den anvendte arbeidskraft oppfyller kontraktens bestemmelser.

Alle avtaler med de som utfører arbeid etter kontrakten, skal inneholde bestemmelser om arbeidets utførelse, forhold på arbeidsstedet og utførelse ved underrådgivere som anvendt i denne kontrakten.

Byggherren kan kreve dagmulkt dersom Entreprenøren selv eller noen av hans underentreprenører anvender ulovlig eller ikke-kontraktsmessig arbeidskraft og forholdet ikke er blitt rettet innen en frist gitt ved skriftlig varsel fra Byggherren. Mulkten løper fra fristens utløp til forholdets opphør. Mulkten skal utgjøre 1 promille av kontraktssummen, men ikke mindre enn kr 1 000,- pr hverdag.

Ved konstatert brudd på ovennevnte bestemmelser, og Oppdragstakeren ikke har rettet forholdet innen fristens utløp, kan Oppdragsgiveren heve kontrakten.

Rett til heving av kontrakten på dette grunnlaget gir Oppdragsgiver anledning til å utelukke Oppdragstaker og eventuelt underentreprenør fra å delta i oppdrag for Helse Sør Øst for inntil ett år.

19.3 Lønns- og arbeidsvilkår

Oppdragstaker skal sørge for at ansatte i egen organisasjon og tilsatte hos

underrådgivere eller andre medhjelpere, som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med denne bestemmelse. Bestemmelsen gjelder for arbeider som utføres i Norge.

På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale skal den prosjekterende ha lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende forskrifter.

På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal den prosjekterende ha lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje.

Oppdragstaker skal i tillegg overholde krav til lønns- og arbeidsvilkår som følger av gjeldende lover og forskrifter, herunder arbeidsmiljøloven.

Med lønns- og arbeidsvilkår menes i denne sammenheng bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.

Oppdragsgiveren har adgang til å føre tilsyn og kontroll med den prosjekterende og skal gis adgang til innsyn i nødvendige dokumenter for å påse at kontraktens krav til lønns- og arbeidsvilkår er oppfylt. Herunder plikter Oppdragstaker på forespørsel å gi Oppdragsgiveren kopi av ansettelseskontrakter til de arbeidstakerne som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, deres lønns slipper og timelister, samt dokumentasjon på ordnede boforhold for dem. I tillegg kan oppdragsgiveren kreve å få adgang til lokaler som benyttes til innkvartering av ansatte. Oppdragsgiverens rett til dokumentasjon og inspeksjon skal også gjelde overfor underrådgivere eller andre medhjelpere.

Oppdragstakeren skal videreføre bestemmelsene i første til sjetten ledd mot underrådgivere eller andre medhjelpere. Oppdragstakeren skal gjennomføre nødvendige kontroller. Oppdragstakeren skal dokumentere resultatet av kontrollene, og oversende dokumentasjonen til Oppdragsgiveren. På Oppdragsgiverens forlangende skal den prosjekterende gjennomføre nærmere spesifiserte kontroller mot underrådgivere eller andre medhjelpere.

Ved brudd på denne bestemmelsen kan Oppdragsgiveren holde tilbake inntil 10 prosent av kontraktssummen (antatt totalt honorar), alternativt et beløp som tilsvarer 2 ganger arbeidsgivers antatte besparelse, til det er dokumentert at forholdet er brakt i orden for hele kontraktperioden. Om dokumentasjon ikke framlegges eller forholdet bringes i orden innen Oppdragstakers frist for slutfaktura, går det tilbakeholdte beløpet til fradrag i Oppdragstakers krav på vederlag. Tilbakehold etter denne bestemmelsen er ikke til hinder for at Oppdragsgiveren hever kontrakten etter pkt. 17.

Oppdragstaker har bevisbyrden for at denne bestemmelsen er overholdt.

19.4 Innhenting av skatteattester

Prosjekterende skal kreve skatteattest for merverdiavgift og skatteattest for skatt i alle underliggende leverandører ved inngåelse av kontrakter i tilknytning til oppdrag som overstiger en verdi på kr 100 000,- eks. mva. Det skal ikke inngås avtale med leverandører med skatterestanser. Dersom attestene viser restanser skal prosjekterende oversende kopi av attestene til oppdragsgiver. Brudd på prosjekterendes plikt til å kreve skatteattest gir oppdragsgiver rett til å kreve at prosjekterende erstatter vedkommende firma med leverandør som kan fremlegge skatteattest. Eventuelle økonomiske krav fra underleverandør eller omkostninger for øvrig som følge av heving av avtaler med underleverandører i denne forbindelse skal bæres av prosjekterende.

20 Rapportering til sentralskattekontoret for utenlandssaker

Oppdragstaker skal straks (innen en uke) rapportere til Oppdragsgiveren hvis han eller kontraktsmedhjelper(e) inngår avtale eller kontrakt med utenlandsk(-e) firmaer eller utenlandsk arbeidskraft.

Oppdragstaker skal rapportere til Sentralskattekontoret for utenlandssaker innen 14 dager etter kontraktsinngåelse med kontraktsmedhjelper på fastsatt skjema RF-1199. Videre skal skjema RF-1199 benyttes for å rapportere all utenlandsk arbeidskraft som har arbeidet på bygge- og anleggsplassen eller i Oppdragsgivers eller Oppdragstaker lokaler. Kopier av all rapportering skal sendes Oppdragsgiveren umiddelbart. I tillegg skal også foretaksnummer i avgiftsmanntallet påføres skjemaet.

Oppdragstaker er ansvarlig for å sikre at rapporteringspyramiden ikke brytes, slik at bestemmelsene må føres videre samt å bekrefte at han har overholdt pålagt rapportering til sentralskattekontoret.

Evt. bøter eller andre krav mot oppdragsgiveren som følge av at prosjekterende ikke har overholdt sine forpliktelser under dette punkt er Oppdragstaker ansvar og skal betales av ham.

Skjemaer og opplysninger kan fås ved henvendelse til Sentralskattekontoret for utenlandssaker.

21 Etiske krav

Våre oppdragstakere skal respektere grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Varer og tjenester som leveres til Helse Sør-Øst skal være fremstilt under forhold som er forenlige med kravene angitt

nedenfor. Kravene bygger på sentrale FN-konvensjoner, ILO-konvensjoner og nasjonal arbeidslovgivning på produksjonsstedet.

Kravene angir minimumsstandarder. Der hvor konvensjoner og nasjonal lover og reguleringer omhandler samme tema, skal den høyeste standarden alltid gjelde. Dersom Oppdragstaker bruker underleverandører for å oppfylle denne kontrakt, plikter Oppdragstaker å påse at underleverandører etterlever samme krav.

ANSATTES RETTIGHETER

ILOs kjernekonvensjoner

Entreprenøren plikter å påse at ILOs kjernekonvensjoner etterleves i egen virksomhet og hos den eller de underleverandører som medvirker til oppfyllelse av denne kontrakt. Dette betyr:

Forbud mot barnearbeid (FNs barnekonvensjon artikkel 32, ILO-konvensjon nr. 138 og 182)

- Barn har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- og utviklingsmuligheter.
- Minstealderen må ikke i noe tilfelle være under 15 år (14 eller 16 år i visse land).
- Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som setter helse eller sikkerhet i fare, inkludert nattarbeid.
- Dersom det foregår slikt barnearbeid, skal det arbeides for snarlig utfasing. Det skal samtidig legges til rette for at barna gis mulighet til livsopphold og utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.

Forbud mot tvangsarbeid/slavearbeid (ILO-konvensjon nr. 29 og 105)

- Det skal ikke foregå noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid.
- Arbeiderne må ikke levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver, og skal være fri til og avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

Forbud mot diskriminering (ILO-konvensjoner nr. 100 og 111)

Det skal ikke foregå noen diskriminering i arbeidslivet basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, ekteskapsstatus, seksuell orientering, fagforeningsmedlemskap eller politisk tilhørighet.

Organisasjonsfrihet og retten til kollektive forhandlinger (ILO-konvensjon nr. 87 og 98)

- Arbeiderne skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget valg, og å forhandle kollektivt.
- Dersom disse rettigheter er begrenset eller under utvikling, skal prosjekterende medvirke til at de ansatte får møte ledelsen for å diskutere lønns- og arbeidsvilkår uten at dette får negative konsekvenser for arbeiderne.

Bestemmelser i nasjonal lovgivning:

Prosjekterende plikter å påse at arbeidsretten og arbeidslovgivningen etterleves i egen virksomhet og hos den eller de underleverandører som medvirker til oppfyllelse av denne kontrakt. Dette betyr at lover og reguleringer knyttet til: 1) lønns- og arbeidstidsbestemmelser; 2) helse, miljø og sikkerhet; 3) regulære ansettelser; 4) brutal behandling; og 5) lovfestede forsikringer og sosiale ordninger skal etterleves.

OPPFØLGING

Prosjekterende skal påse at ansattes rettigheter fastsatt over etterleves i egen virksomhet og hos den eller de underleverandører som medvirker til oppfyllelse av denne kontrakt. På oppfordring fra Oppdragsgiver skal dette dokumenteres ved:

- Egenrapportering og / eller
- Oppfølgingssamtaler og /eller
- En uavhengig parts kontroll av arbeidsforholdene og / eller
- 3.partssertifisering som SA8000 eller tilsvarende

Oppdragsgiver, eller den Oppdragsgiver bemyndiger, forbeholder seg retten til å gjennomføre annonserte, semi-annonserte eller uannonserte kontroller hos en eller flere aktører i leverandørkjeden i kontraktsperioden. I tilfelle kontroll plikter Oppdragstaker å oppgi navn og kontaktopplysninger på underleverandør(er). Kontaktopplysninger behandles konfidensielt.

BRUDD

Brudd på punktene om ansattes rettigheter og oppfølging innebærer kontraktsbrudd. Ved kontraktsbrudd plikter Oppdragstaker å rette opp i de påpekte manglene innen den tidsfrist som oppdragsgiveren bestemmer, så lenge denne ikke er usaklig kort. Rettelsene skal dokumenteres skriftlig og på den måten Oppdragsgiveren bestemmer. Manglende utbedring er å anse som et vesentlig mislighold og Oppdragsgiveren vil kunne heve kontrakten.